

Зоран Ђурђевић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Ненад Радовић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ЗА СУПРОТСТАВЉАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТУ И ЊИХОВ ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ*

Сажетак

Терористички напади, велики број миграната из ратом захваћених подручја Азије и Африке, организовани и високотехнолошки криминалитет, код многих грађана су створили страх за личну и породичну безбедност. Тренутни облици сарадње на међународном нивоу више нису довољни, све чешће се говори о новим оперативним моделима сарадње, који укључују и формирање наднационалних оперативних јединица. Безбедност ЕУ и глобална безбедност су међусобно повезане и условљене категорије. Европском агендом безбедности 2015-2020. године, унапређени су инструменти за супротстављање криминалитету предвиђени у Стратегији унутрашње безбедности ЕУ из 2010. године. Посебна пажња је посвећена размени информација, оперативној сарадњи, обуци и истраживањима криминалитета. Аналогно географској позицији Републике Србије и жељи да постанемо чланица ЕУ део анализе је посвећен правним и институционалним капацитетима

* Рад је резултат истраживања на пројекту бр. III 47015 Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

Републике Србије за сарадњу. На крају, критички је указано на проблеме и мере за унапређење међународне сарадње.

Кључне речи: криминалитет, стратегија супротстављања криминалитету, међународна сарадња, Европска унија, Република Србија

Државе чланице Европске уније (ЕУ) чине велике напоре да простор ЕУ учине отвореним, просперитетним и безбедним местом за живот. Циљ је обезбедити безбедност и доступност правде без унутрашњих граница. Међутим, перцепција безбедности у последњих десет година, нарочито истраживање спроведено у 2015. години,¹⁾ указује на све већу забринутост грађана. Терористички напади, велики број миграната из ратом захваћених подручја Азије и Африке, организовани и високотехнолошки криминалитет, глобална финансијска криза код многих грађана су створили осећај несигурности и страх за личну и породичну безбедност.

На Тринаестом Конгресу Уједињених нација о превенцији криминалитета и кривичном правосуђу (Доха, од 12. до 19. априла 2015. године) истакнуто је да су брз развој технологија, глобализација и експоненцијални раст глобалног тржишта створили веће могућности за криминалне активности, које се истовремено теже откривају. Наведени процеси се брже развијају од способности држава да прате и правно регулишу такве процесе. Управо, фрагментарно уређене појединих привредних области и софистицирану технологију организоване криминалне групе користе за вршење кривичних дела и стицање високих профита.²⁾

У наведеним условима, када криминалитет све више постаје глобални проблем, поставља се велики број питања, међу којима су свакако и:

1. Колико су тренутни модели супротстављању криминалитету ефикасни и на који начин се може ефикасније утицати на постојеће и могуће безбедносне проблеме?
2. Да ли позитивни правни оквири обезбеђују ефикасну основу за супротстављање савременим облицима криминалитета?

1) European Commission, Special Eurobarometer 432 „Europeans' attitudes towards security“, European Union, 2015.

2) United Nations, New and Emerging Forms of Crime: Threats the World must Reckon with, 13th United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice, Doha, 12–19 April 2015. www.un.org/en/events/crimecongress2015/, доступно: 23-08.2015.

3. Да ли савремени облици криминалитета захтевају нови, наднационални приступ у поступку размене података, истрагама и кривичном гоњењу учинилаца?

Одговор на наведена питања захтева сагласност на међународном нивоу. Тренутно, постоји велика сагласност за проактивни приступ криминалитету. Последице кривичних дела су све веће и за друштво све неприхватљивије, тако да се до сада доминантнији, реактивни приступ све више мења проактивним. Интегрисан, проактиван приступ је стратешка оријентација рада полиција држава чланица ЕУ. То не значи престанак рада на унапређењу постојећих модела доказивања. И истраге могу имати општу превентивну улогу.³⁾

Злочин и правда нашли су се под ударом глобализације што је довело до унификације инкриминација кривичних дела.⁴⁾ Ограничени ресурси држава указују на неопходност усвајања наднационалног, стратешког оквира за превенцију, истраге и судско гоњење, чија конкретизација подразумева хармонизацију правних прописа и стандарда поступања. Усаглашавањем закона државне границе ће престати да буду препрека за ефикасну правну реакцију и заштита учиниоцима од кривичне одговорности. Државе чланице ЕУ су постигле велики степен усаглашености закона, донет је велики број правних и политичких аката, међу којима су најзначајнији Стратегија унутрашње безбедности⁵⁾ и Европска агенда безбедности 2015-2020⁶⁾. Безбедност ЕУ и глобална безбедност су међусобно повезане и условљене категорије, реакција на криминалитет мора да буде свеобухватна и заснована на кохерентном скупу активности прихваћених на националном и глобалном нивоу.⁷⁾

Тренутни модели сарадње, нарочито заједнички истражни тимови, заједничке операције, размена информација и доказа захтевају додатно унапређење, прецизнији правни оквир, стандардизацију рада и унапређење техничких капацитета. Посебан проблем

3) Rory J. McMahon, *Practical Handbook for Professional Investigators- 2nd ed.*, CRC Press Taylor & Francis Group, Boca Raton, 2007, p.173-174.

4) Драгана Коларић, „Европске интеграције и сузбијање корупције у приватном сектору“, *Српска политичка мисао*, бр.4/2014, стр. 93.

5) European Commission, „*The EU Internal Security Strategy in Action: Five steps towards a more secure Europe*“, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, 25-26.4.2010, COM(2010) 673 final.

6) European Commission, *The European Agenda on Security*, Strasbourg, 28.4.2015, COM-(2015) 185 final

7) *Ibidem*.

је поверење,⁸⁾ страх да се у поступку размене информација неће поштовати стандарди њихове заштите.

1. КЉУЧНИ БЕЗБЕДНОСНИ ИЗАЗОВИ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Предуслов за избор стратешких приоритета рада, интегрисан, проактиван приступ је идентификовање фактора релевантних за криминалитет. Процена фактора се врши PESTEL анализом.⁹⁾ Релевантност фактора зависи од врсте кривичних дела и простора њихове манифестације. Мапирање криминалитета доприноси лакшем разумевању геопросторне дистрибуције кривичних дела¹⁰⁾.

Перцепција безбедности ЕУ се значајно променила у последњих неколико година. Процент грађана који тероризам и верски екстремизам виде као један од најважнијих безбедносних изазова се за 16% повећао у 2015. години (49%) у односу на 2011. годину (33%). Насупрот тога, смањено се број испитаника који сматрају да су економска и финансијска криза међу најважнијим изазовима за безбедност ЕУ (27% у 2015; 34% у 2011). Нешто мање од четвртине сматра да су сиромаштво (23%, +5пп у поређењу са 2011.), организовани криминалитет (23%, +2пп) и корупција (23%, +8пп) најважнији фактори безбедности. Значајно је повећан број испитаника који верски екстремизам (20%, +14пп) и илегалне миграције (19%, +3пп) сматрају најважнијим безбедносним изазовима. Нешто више од 10% истакло је да високотехнолошки криминалитет (12%, +3пп), грађански или други ратови (11%, +4пп) спадају у најважније безбедносне изазове ЕУ у овом тренутку.¹¹⁾

Политика ЕУ усмерена на супротстављање организованом криминалитету се заснива на координацији активности држава чланица. У том процесу централну улогу има Стални Комитет за оперативну сарадњу унутрашње безбедности (COSI). Заједнички приоритети се утврђују на основу процене претње тешког и организованог криминалитета (Serious and Organised Crime Threat As-

8) Разлог тога су и познати случајеви прислушкивања и пресретања електронске поште три француска председника (Жака Ширака, Николе Саркозија и Франсоа Оланда).

9) PESTEL: P–политички фактори; Е–економски фактори; S–социјални фактори; Т–технолошки фактори; Е–фактори средине; L–правни фактори.

10) Ненад Милић, „Неке могућности анализе геопросторне дистрибуције кривичних дела у раду полиције“, *Журнал за криминалистику и право*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, бр. 1/2015, стр. 100.

11) European Commission, *Special Eurobarometer 432 „Europeans’ attitudes towards security“*, European Union, 2015, p. 19.

sessment–SOCTA). Процену ради свака конкретна држава чланица а за подручје ЕУ Европол.¹²⁾ На основу идентификованих претњи и ризика врши се планирање мера и потребних ресурса. Савет министара за правду и унутрашње послове, на основу препорука документа SOCTA 2013,¹³⁾ донео је одлуку о приоритетима. Дефинисани приоритети су део Европске мултидисциплинарне платформе против криминалних претњи (EMPACT).¹⁴⁾ Европском агендом безбедности као приоритети су одређени организовани криминалитет, тероризам и високотехнолошки криминалитет.

1.1. Организовани криминалитет

На подручју ЕУ је активно око 3.600 организованих криминалних група. Највећи број у свом саставу има чланове различитих националности (70%). Више од 40% имају мрежни тип структуре,¹⁵⁾ њихови чланови су са различитих континената. Све више личе на добро организована мултинационална предузећа. Лако се и брзо прилагођавају новим друштвеним условима и потребама, укључују се у легално пословање, док на нелегалном тржишту, користе специјалисте, стручњаке и легалне структуре као помоћ у вршењу кривичних дела.

Више од 30% организованих криминалних група се бави поли-криминалним активностима, од тога готово половина је повезана са трговином наркотицима, а 20% од тих група се бави трговином више врста наркотика.¹⁶⁾ Осим тога, све се више баве фалсификовањем роба за широку потрошњу и фалсификовањем и злоупотребама платних картица.¹⁷⁾

Транснационални организовани криминалитет је у 2009. години генерисао 870 милијарди долара – што одговара 1,5 % светског GDP.¹⁸⁾ У документу који је, на захтев Специјалног комите-

12) Зоран Ђурђевић, Славица Јокановић, Славиша Совтић, „Методe процене претње од тешког и организованог криминала“, у зборнику: *Супротстављање савременим облицима криминалитета-анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење*, Криминалистичко–полицијска академија, Београд, 2015, стр. 318.

13) European Police Office, *The EU Serious and Organised Crime Threat Assessment* (SOCTA), Hag, 2013.

14) Council of the European Union, „EMPACT Terms of Reference“, Brussels, 3 October 2012, 14518/12 COSI 82 ENFOPOL 309.

15) European Police Office, *The EU Serious and Organised Crime Threat Assessment* (SOCTA), *op. cit.*, p. 33.

16) *Ibidem.*, p. 33.

17) *Ibidem.*, p. 29.

18) United Nations Office on Drugs and Crime, *Estimating Illicit Financial Flows Resulting from Drug Trafficking and Other Transnational Organized Crimes: Research Report*, Vi-

та Европског парламента за Организовани криминал, корупцију и праће новца, израдила група аутора, минимални директни економски трошкови одабраних кривичних дела организованог криминала у ЕУ су: трговина људима – 30 милијарди €; шверц цигарета – 11.3 милијарди €, избегавање пореза на додату вредност – 20 милијарди €, преваре повезане са пољопривредним и структурним фондовима – 3 милијарде €; преваре у којима су оштећени грађани ЕУ – 97 милијарди €; крађа моторних возила – 4,25 милијарди €; фалсификовање и злоупотреба платних картица – 1.16 милијарди €.¹⁹⁾

1.2. Тероризам

Листа терористичких напада из дана у дан је све дужа, а број жртва све већи. Светска јавност била је уздрмана 11. септембра 2001. због терористичког напада у САД-у, у којима је погинуло скоро 3.000 људи. Када је у питању Европа, треба поменути серију експлозија у Мадриду 11. марта 2004. године, када је убијено 122 и рањено 2.050 људи и серију експлозија у Лондону 7. јула 2005. године, када је убијено 56, а повређено преко 700 лица.²⁰⁾ Међу последњима свакако треба издвојити терористички напад на недељник „Шарли Ебдо“ у Паризу 07.01.2015, у којем је убијено 12 људи.

После терористичких напада у Мадриду, Европски савет је 25. марта 2004. године усвојио Декларацију о борби против тероризма,²¹⁾ чији је циљ био да се унапреде механизми за сарадњу полиција, безбедносних и обавештајних служби. Наредне, 2005. године донета је Стратегија за борбу против тероризма,²²⁾ којом је уведен координатор за борбу против тероризма. Међу последњим корацима је Програм који су 12. фебруара 2015. године представили чланови Европског савета за супротстављање тероризму. Програм се заснива на три стуба: обезбеђивању сигурности грађана; спречавању радикализације и очувању основних вредности; и сарадњи са међународним партнерима. У марту 2015, Европол је представио

enna, October 2011. www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit_financial_flows_2011_web.pdf.

- 19) European Parliament's Special Committee on Organised Crime, Corruption and Money Laundering, „The Economic, Financial & Social Impacts of Organised Crime in the EU–Study“, 2013, p. 10-11.
- 20) Зоран Ђурђевић, *Кривична дела убиства: етиолошке и феноменолошке карактеристике*, Службени гласник, Београд, стр. 204.
- 21) European Council, *Declaration on combating terrorism*, 7906/04, Brussels, 29 March 2004.
- 22) European Council, *The European Union Counter Terrorism Strategy*, 1449/4/05, Brussels, 30 November 2005.

предлог за унапређење размене информација у области борбе против тероризма (7272/15).²³⁾ Идеја је да се у оквиру Европола оснује Центар против тероризма (EU Counter Terrorism Centre—ECTC).

1.3. Високотехнолошки криминалитет

Неовлашћено брисање, измена, прикривање или на други начин чињење неупотребљивим рачунарских података или програма, банкарске преваре, преваре са платним картицама, преваре у привредном пословању, чињење доступним порнографског материјала лицима у различитим деловима света само су нека од кривичних дела која се могу извршити на овакав начин.

Нешто мање од половине (47%) грађана ЕУ сматра да су добро информисани о ризицима сајбер-криминала, што представља благи раст у односу на 2013. годину (44%). Интернет корисници су изразили висок степен забринутости за сопствену безбедност: 89% је истакло да избегава да оставља личне податке на мрежи; 85% да је ризик да се може постати жртва сајбер-криминала у порасту; 73% сматра да њихови лични подаци нису сигурни на сајтовима; 67% да ове информације нису сигурне ни у електронским базама података државних органа. Више од половине корисника интернета у ЕУ су забринути да могу бити жртве превара везаних за банкарске картице, превара е-поштом или телефонским позивом (57%). Половина корисника су случајно открили дечију порнографију на мрежи (52%). Ниво забринутости због сајбер-криминала је виши него у 2013. години (+16пп).²⁴⁾

Да би се са успехом супротставили овој врсти криминала неопходно је усагласити и синхронизовати активности великог броја агенција које учествују у поступку доказивања и које се могу искористити за извршење кривичног дела или којима се може нанети нека штета. Велики допринос у борби против високотехнолошког криминала даје Европски центар за сајбер-криминал.

23) Council of the European Union, *Proposals from Europol: Improving information and intelligence exchange in the area of counter terrorism across the EU*, 7272/15, Brussels, 16 March 2015.

24) European Commission, *Special Eurobarometer 42, „Cyber security“*, p. 4-5.

2. СТРАТЕШКИ ПРИСТУП ЕУ УНУТРАШЊОЈ БЕЗБЕДНОСТИ

Свака држава чланица ЕУ је одговорна за своју унутрашњу безбедност, међутим, безбедност ЕУ је заједничка одговорност држава чланица.

У јуну 2014. године, Европски савет је позвао Комисију да до средине 2015. преиспита и са новим изазовима усклади Стратегију унутрашње безбедности из 2010. Комисија је пре истека рока, 28.4.2015. усвојила Европску агенду безбедности 2015-2020, у којој су дефинисани конкретни алати и мере за заједнички рад у борби против тероризма, организованог и сајбер-криминала. Европска агенда безбедности је заједнички програм ЕУ и држава чланица у заштити основних права свих њених грађана.

Комисија и специјализоване агенције ЕУ за спровођење закона (Europol, Сепол, Frontex, EU-Lisa, EMCDDA, EASO и Eurojust) немају аутономна истражна, оперативна овлашћења, она су у надлежности земаља чланица. Међутим, Комисија и агенције пружају подршку државама чланицама у процени заједничких безбедносних претњи, избору заједничких приоритета рада, координацији заједничких оперативних акција и кривичном гоњењу. Да би се остварио свеобухватан, реалан и према резултатима усмерен приступ, за сарадњу држава чланица и ЕУ потребно је остварити:²⁵⁾

1. пуно поштовање основних људских права (безбедност и основна права нису конфликтни циљеви, то су циљеви доследне и комплементарне политике);
2. већу транспарентност, одговорност и контролу институција, како би грађани у њих имали поверење;
3. бољу примену, имплементацију постојећих правних инструмената;
4. бољи међуагенцијски и међусекторски приступ;
5. објединити унутрашњу и спољашњу димензију безбедности.

Посебна вредност политике безбедности ЕУ је дијалог ЕУ са државама кандидатима за проширење, суседним државама, релевантним међународним и регионалним организацијама као стратешким партнерима. У циљу унапређења сарадње, ЕУ тренутно ради на распоређивању стручњака за безбедност у своје делегаци-

25) European Commission, *The European Agenda on Security*, op. cit., p. 3-4.

је, ради на унапређењу алата за размену информација, оперативну сарадњу, на обуци и истраживању криминалитета.²⁶⁾

2.1. Боља размена информација

Како би унапредили размену информација, формулисан је Модел европске размене информација (European Information Exchange Model-EIXM).²⁷⁾

Посебан предмет размене су информације о контроли граница, кретању људи и роба. Државе чланице контролишући своју границу контролишу границе ЕУ. Шенгенски информациони систем (Schengen Information System-SIS) је највише коришћени систем за размену информација. Могућности SIS-а су проширене почетком 2015. тако да је омогућена и размена информација о осумњиченим за тероризам. Посебан задатак је анализа индикатора за процену ризика, којима би се ефикасније идентификовали припадници терористичких група.²⁸⁾ Праћење кретања учинилаца је кључ за супротстављање терористичким и организованим криминалним групама. Тренутно се ради на успостављању Евиденције имена путника (Passenger Name Record-PNR). PNR је ефикасан алат за идентификацију учинилаца који путујући из једне у другу државу настоје да избегну кривичну одговорност.²⁹⁾ Шенгенски информациони систем се заједно користи са Интерполовом базом података о украденим и изгубљеним путним исправама (Stolen and Lost Travel Documents - SLTD). Царински органи за размену информација користе The Customs Advance Cargo Information System.

Прумски оквир³⁰⁾ представља модел за размену информација држава ЕУ, за аутоматско поређење ДНК профила, отисака прстију и података о регистрованим возилима.³¹⁾ ЕУ инсистира на размени информација о ранијим осудама зашта се користи Европска електронска казнена евиденција (European Criminal Records Information System - ECRIS).

26) *Ibidem.*, р. 4.

27) *Ibidem.*, р. 4.

28) Council of the European Union, Follow-up to the statement of the Members of the European Council of 12 February 2015 on counterterrorism: Report on implementation of measures, Brussels, 2 June 2015, 9422/15.

29) ЕУ је закључила споразуме PNR са САД, Канадом и Аустралијом.

30) Council Decision 2008/615/JHA of 23 June 2008 on the stepping up of cross-border cooperation, particularly in combating terrorism and cross-border crime.

31) Међутим, неке државе још нису усвојиле потребне правне акте и нису се технички повезале са системом.

Наравно, ово су само неки од модела размене информација. Стратешка оријентација је да се Европол користи као први избор за размену информација. Европолова мрежа за сигурну размену информација (SIENA) омогућава размену информација на брз и поуздан начин међу државама чланицама, са Европолом, и са трећим субјектима који имају Споразум о сарадњи са Европолом. Тренутно се ради на унапређењу Европолових аналитичких капацитета и јачању модела заштите података.

2.2 Унапређење оперативне сарадње

Лисабонски уговор³²⁾ дефинише правни оквир и платформу за ефикасну оперативну сарадњу. Координација активности и размена података обезбеђују кохерентан европски одговор на проблеме криминалитета. Први ниво је усаглашавање активности између самих агенција ЕУ. На овакав начин се обезбеђује ефикасност и економичност, избегава дуплирање рада на истим предметима. Други ниво, представља координација активности између појединих држава чланица међусобно и са агенцијама ЕУ, а трећи агенција и држава чланица ЕУ са трећим државама, које нису чланице ЕУ.

Кључни елемент оперативне сарадње су заједничке оперативне акције.³³⁾ Посебна пажња је посвећена заједничким истражним тимовима који се формирају на одређено време и за конкретне случајеве. Немогуће је успешно се супротставити међународном криминалитету без заједничких истражних тимова и заједничких акција. Сарадња специјализованих јединица је битан аспект супротстављања криминалитету. Сарадња између финансијских обавештајних служби (FIUs) и канцеларија за повраћај имовине (AROs) прибављене вршењем кривичних дела утиче на ефикасност борбе против организованог криминалитета. ЕУ није успела 2008. да усвоји директиву о размени банкарских података због противљења Луксембурга и Аустрије, које су захтевале да се слични услови наметну и неким државама које нису чланице ЕУ (Швајцарској, Монаку, Андори, Сан Марину и Лихтенштајну). Наведени проблем је превазиђен, када је Организација за економску сарадњу и развој (OECD) у Паризу 2014. усвојила Декларацију о аутоматској размени информација у пореским питањима.³⁴⁾

32) Conference of the Representatives of the Governments of the Member States, *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community*, Brussels, 3 December 2007, CIG 14/07.

33) Пример добре сарадње је операција Архимед која је спроведена у септембру 2014. на подручју 34 државе.

34) Organisation for Economic Co-operation and Development, Declaration on Automatic Exchange of Information in Tax Matters, <http://www.oecd.org/tax/transparency/automatic->

ЕУ тренутно ради на формирању центара за сарадњу полицијских и царинских служби (Police and Customs Cooperation Centres - PCCCs) држава чланица. У циљу повећања броја PCCCs, ЕУ суфинансира годишње конференције за размену искуства и најбоље праксе.

Као посебно ефикасан и користан инструмент у супротставању криминалу показао се европски налог за хапшење. Међутим, други инструменти, као што су замрзавање и одузимање имовине стечене вршењем кривичних дела још увек се не користе у свим могућим случајевима. Препорука је да судије у државама чланицама што више користе предност Европске правосудне мреже (European Judicial Network-EJN) за реализацију европског налога за хапшење, замрзавање и одузимања имовинске користи. Наредба за европску истрагу је још један правни инструмент од чије имплементације се очекују добри резултати. У Агенди се препоручује коришћење Евроцаста за координацију истрага и кривичног гоњења. Осим тога, Евроцаст је користан и за пружање правне помоћи трећим државама.³⁵⁾

2.3. Поддршка акцији: тренинг, финансирање, истраживање и иновације

У Агенди је посебно истакнута потреба да се систем безбедности унапреди кроз обуку, финансирање и промовисање истраживања.

Европски полицијски колеџ (CEPOL) дефинише заједничке наставне планове и програме. CEPOL и националне полицијске академије су у обавези да своје програме тренинга прилагоде приоритетима из Агенде.

Посебно је указано на потребу да се обука судија и судског особља усклади са приоритетима ЕУ. Агендом се предвиђа да за такву обуку треба искористити постојећу структуру Европске мреже за обуку носилаца правосудних функција (EJTN) и Европског електронског портала права и даљинског учења. Такође, Комисија је основала Европски центар безбедности за обуку лица која учествују у откривању и идентификацији нуклеарног или радиоактивног материјала који је предмет илегалне трговине.

exchange-of-information/standard-for-automatic-exchange-of-financial-information-in-tax-matters.htm доступно: 3.9.2015.

35) Значајна заштита од превара на штету буџета ЕУ очекује се увођењем Канцеларије европског јавног тужилаштва, којем се највише противи Велика Британија.

Да би се дао адекватан одговор на нове безбедносне изазове у Агенди је истакнута потреба за научним истраживањима, која би допринела идентификацији потенцијалних безбедносних проблема и начина за ефикасно супротстављање.

3. МЕСТО СРБИЈЕ У ЕВРОПСКОМ СИСТЕМУ СУПРОТСТАВЉАЊА КРИМИНАЛИТЕТУ

Објективна анализа места Републике Србије у европском систему безбедности подразумева осврт на два аспекта: природу криминалитета, нарочито транснационалног где је Србија земља на чијем подручју се врше кривична дела или чији грађани су учиниоци кривичних дела на подручју других држава, као и правни и институционални капацитети Србије за учешће у међународним истрагама.

Да би се сагледао организовани криминалитет у Министарству унутрашњих послова се тренутно ради на изради „Процене претње од тешког и организованог криминала“. Без овог стратешког документа немогућ је избор приоритета и дефинисање препорука за поступање полиције. С обзиром на географску позицију Србије, тачније да представља део централног крака Балканске руте којом се кријумчаре наркотици и мигранти, као и чињенице да наши држављани учествују у кријумчарењу кокаина из Јужне Америке, сарадња са државама чланицама ЕУ је нужност.

Први задатак за успешно супротстављање транснационалном криминалитету је ефикасна заштита државне границе. У циљу усаглашавања концепта интегрисаног управљања границом који је развила ЕУ, а у складу са обавезом предвиђеном Споразумом о стабилизацији и придруживању, Влада Републике Србије је 8. новембра 2012. године усвојила нову Стратегију интегрисаног управљања границом у Републици Србији, којом је замењена Стратегија из 2006. године.

Правосудна сарадња Републике Србије са другим државама се остварује на основу мултилатералних и билатералних уговора. У циљу усаглашавања нашег правосудног система са стандардима ЕУ донета је и Национална стратегија реформе правосуђа 2013-2018. Када је реч о узајамном признавању пресуда у кривичним стварима, наше законодавство је делимично усклађено са Оквирном одлуком Савета 2008/947/ЈНА о узајамном признавању пресуда али није са Оквирном одлуком Савета 2009/829/ЈНА о узајамном признавању одлука о мерама надзора као алтернативама притвору. Како би се обезбедила усклађеност са процедурама у

извршењу захтева за узајамну помоћ, слању и уручењу процесних докумената, слању захтева за узајамну помоћ, привременом пребацивању лица у притвору, саслушањима путем видео конференције или конференцијског позива, о раду заједничких истражних тимова и заштити података биће потребне измене и допуне Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима.³⁶⁾

Пре него што постанемо чланица ЕУ морамо инкорпорирати и Оквирну одлуку 2002/584/ЈНА о европском налогу за хапшење и поступку изручења. Одређена усаглашавања су потребна и са Оквирном одлуком 2009/315/ЈНА о организацији и садржају размене информација из кривичних евиденција између држава чланица и Одлуке 2009/316/ЈНА о успостављању Европског информационог система кривичних евиденција (ECRIS).³⁷⁾

Јавно тужилаштво има 19 потписаних меморандума о сарадњи.³⁸⁾ Тужилаштво је именовало и особу за сарадњу са Европском, тужилаштво развија сарадњу са Европском правосудном мрежом и активно учествује у раду регионалних мрежа тужилаца.³⁹⁾

Полиција Србије је потписала 21 споразум о полицијској сарадњи са трећим земљама, међу којима су 15 чланице ЕУ. Полиција је потписала споразум о стратешкој сарадњи са Европолом, као и оперативни споразум (потписан у јануару 2014. године). Успостављен је комуникациони линк преко Европолске Мрежне апликације за безбедну размену информација (SIENA). Такође, имамо потписана 42 меморандума о разумевању и размени финансијско-обавештајних података са трећим државама, од којих су 17 државе чланице ЕУ.⁴⁰⁾

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

У научним круговима истиче се да глобализација представља тенденцију светског развоја, последицу процеса модернизације друштва.⁴¹⁾ Модернизација друштва обухвата тежњу да се на виши ниво подигне демократија и владавина права.

36) Европска комисија, *Извештај о скринингу: Поглавље 24 □ Правда, слобода и безбедност*, MD 46/14, 15. 05. 2014.

37) *Ibidem*.

38) <http://www.rjt.gov.rs/ci/>, доступно 25.08.2015.

39) Европска комисија, *Извештај о скринингу, op. cit.*

40) *Ibidem*.

41) Александар Костић, „Глобализација □ аналогична са прошлим временима“, *Српска политичка мисао*, бр. 1/2015, стр. 228.

Безбедност подразумева дијалог, без којег је немогуће дефинисати правне принципе наднационалне сарадње. Релевантно правно уређење је у директној корелацији са стандардизацијом поступања.⁴²⁾ Посебно битни елементи за међународну сарадњу су размену информација са адекватним механизмима за заштиту података и унификација кривичног, материјалног и процесног законодавства, којим ће се обезбедити сарадња а учиниоцима ускратити могућност да избегну кривичну одговорност.

Идеја о формирању наднационалних оперативних јединица сада се чини далеко од реализације. Прво, није постигнут адекватан степен унификације закона, друго тешко да би се на овом нивоу, пре свега поверења, могло извршити јасно разграничење надлежности националних и наднационалних органа. Сада је неопходно сарадњу усмерити на размену информација, унификацију законских прописа и стварање правног оквира за ефикасан рад заједничких истражних тимова.

Приоритетни циљ Србије је потпуно усклађивање нашег законодавства са законодавством ЕУ, због чега је усвојен Национални програм за усвајање правних тековина Европске уније (2013-2016). Други битан елемент је подизање на виши ниво институционалних капацитета. Пре свега, унапређење стручних капацитета и функционалности модела организације државних органа, укључујући и развој мреже официра за везу и аташеа за унутрашње послове у нашим дипломатским представништвима. Организовано криминалитету може се успешно супротставити само добро организована држава и добро организовано правосуђе.⁴³⁾

Сарадња, повезаност свих субјеката који учествују у супротстављању криминалу је нужност, свако ко припада систему безбедности мора дати свој допринос да се она унапреди. Успех у супротстављању тероризму и организованом криминалитету управо лежи на сарадњи, а сарадња на међусобном поверењу.

ЛИТЕРАТУРА

Ђурђевић, Зоран, Јокановић, Славица, Совтић, Славиша, „Методе процене претње од тешког и организованог криминала“, у зборнику: *Супротстављање савременим облицима криминалитета-анализа стања, европски*

42) Saša Mijalković, Dušan Blagojević, „The basis of national security in international law“, *Journal of Criminalistics and Law*, Academy of Criminology and Police Studies, Belgrade, p. 49.

43) Зоран Стојановић, Драгана Коларић, *Кривичноправно сузбијање организованог криминалитета, тероризма и корупције*, Правни факултет у Београду, 2014, стр. 31.

- стандарди и мере за унапређење, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015.
- Бурђевић, Зоран, *Кривична дела убиства: етиолошке и феноменолошке карактеристике*, Службени гласник, Београд, 2014.
- European Commission, *The European Agenda on Security*, Strasbourg, 28.4.2015, COM (2015) 185.
- European Commission, „*The EU Internal Security Strategy in Action: Five steps towards a more secure Europe*“, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, 25-26.4.2010, COM(2010) 673.
- European Commission, *Special Eurobarometer 423 „Cyber security*“, European Union, 2015.
- European Commission, *Special Eurobarometer 432 „Europeans’ attitudes towards security*“, European Union, 2015.
- Европска комисија, Извештај о скринингу: Поглавље 24-Правда, слобода и безбедност, MD 46/14, 15. 05. 2014.
- European Council, *Declaration on combating terrorism*, 7906/04, Brussels, 29 March 2004.
- European Council, *The European Union Counter Terrorism Strategy*, 1449/4/05, Brussels, 30 November 2005.
- European Parliament’s Special Committee on Organised Crime, Corruption and Money Laundering, „*The Economic, Financial & Social Impacts of Organised Crime in the EU–Study*“, 2013.
- European Police Office, *The EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA)*, Hag, 2013.
- Коларић, Драгана, „Европске интеграције и сузбијање корупције у приватном сектору“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 4/2014.
- Костић, Александар, „Глобализација-аналогија са прошлим временима“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2015.
- Милић, Ненад, „Неке могућности анализе геопросторне дистрибуције кривичних дела у раду полиције“, *Журнал за криминалистику и право*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, бр. 1/2015.
- Мижковић, Сања, Благојевић, Душан, „The basis of national security in international law“, *Journal of Criminalistics and Law*, Academy of Criminology and Police Studies, Belgrade, No.1/2014.
- McMahon, J. Rory, *Practical Handbook for Professional Investigators*, CRC Press Taylor & Francis Group, Boca Raton, 2007.
- Стојановић, Зоран, Коларић, Драгана, *Кривичноправно сузбијање организованог криминалитета, тероризма и корупције*, Правни факултет у Београду, 2014.
- United Nations Office on Drugs and Crime, *Estimating Illicit Financial Flows Resulting from Drug Trafficking and Other Transnational Organized Crimes:*

- Research Report*, Vienna, October 2011. www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit_financial_flows_2011_web.pdf.
- United Nations, „New and Emerging Forms of Crime: Threats the World must Recon with“, *13th United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice*, Doha, 12–19 April 2015. www.un.org/en/events/crimecongress2015/, доступно: 23-08.2015.
- Council Decision 2008/615/JHA of 23 June 2008 on the stepping up of cross-border cooperation, particularly in combating terrorism and cross-border crime.
- Conference of the Representatives of the Governments of the Member States, *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community*, Brussels, 3 December 2007, CIG 14/07.
- Council of the European Union, „*EMPACT Terms of Reference*“, Brussels, 3 October 2012, 14518/12 COSI 82 ENFOPOL 309.
- Council of the European Union, *Follow-up to the statement of the Members of the European Council of 12 February 2015 on counter-terrorism: Report on implementation of measures*, Brussels, 2 June 2015, 9422/15.
- Council of the European Union, *Proposals from Europol: Improving information and intelligence exchange in the area of counter terrorism across the EU*, 7272/15, Brussels, 16 March 2015.

Zoran Djurdjevic, Nenad Radovic

**THE EU'S STRATEGIC DIRECTIONS
FOR COUNTERING CRIME AND THEIR SIGNI-
FICANCE FOR THE REPUBLIC OF SERBIA**

Resume

Crime becomes more and more a global problem. Supranational strategy is not only a necessity, but also a prerequisite for the successful response to transnational organized crime, terrorism and other global security issues. Current forms of cooperation at the international level are not enough, new operative models of cooperation are required, which in addition to joint investigative teams, open up the issue of establishing supranational operational police units. Given that the highest level of operational cooperation has been reached between the EU Member States, special object of analysis is a new European Agenda on Security 2015-2020, which represents the Internal Security Strategy of 2010 with new safety issues. The starting point of the Agenda is the fact that the EU security and global security are interrelated and mutually conditioned, which is why response to the most serious forms of crime must be comprehensive and based on a coherent set of actions adopted not only by Member States, but globally.

In accordance with the dominant characteristics of crime, geographical position of the Republic of Serbia and its efforts to become an EU member, the authors pointed to the current cooperation, its good and bad sides, and directions for its development with special emphasis on the necessity of prompt deployment of liaison officers to neighbouring and all other countries with whom there is a need for operational cooperation.

Finally, the authors discuss the idea of establishing supranational operational police units, starting from the current and potential obstacles, consideration of the factual and legal possibilities, opting to create an objective and legal basis for improving the exchange of information, more efficient operation of joint investigation teams and launching of joint actions, more specifically – effective prevention, detection and proving of criminal offences committed on the territory of several countries.

Key words: crime, strategy on combating crime, international cooperation, European Union, Republic of Serbia

* Овај рад је примљен 15. октобра 2015. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 16. децембра 2015. године.